

Raad van de
Europese Unie

Brussel, 6 oktober 2023
(OR. en)

13684/23

LIMITE

**JAI 1243
FREMP 269
AG 112
POLGEN 137**

NOTA

van: het voorzitterschap

aan: de delegaties

Betreft: Inspanningen om de efficiëntie en de kwaliteit van de rechtsstelsels te verbeteren

Voor de delegaties gaat hierbij de nota van het voorzitterschap met het oog op de werklunch van de ministers van Justitie tijdens de zitting van de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken op 19 en 20 oktober 2023.

Werklunch: inspanningen om de efficiëntie en de kwaliteit van de rechtsstelsels te verbeteren**I.**

De rechtsstaat is samen met de democratie en de eerbiediging van de mensenrechten een van de fundamentele waarden van de Unie. Hij is iets wat alle lidstaten met elkaar gemeen hebben en een fundament van de identiteit van de Unie. Hij is een kernfactor voor de politieke stabiliteit en economische welvaart van Europa. Zoals voorzitter Von der Leyen in haar toespraak over de Staat van de Unie 2023 heeft benadrukt, *[zullen] de rechtsstaat en de grondrechten altijd de basis [...] vormen van onze Unie – in de huidige en toekomstige lidstaten.*

De in artikel 2 VEU verankerde rechtsstaat omvat de beginselen van legaliteit, hetgeen een transparant, controleerbaar, democratisch en pluralistisch wetgevingsproces impliceert, van rechtszekerheid, van het verbod op willekeur van de uitvoerende macht, van effectieve rechtsbescherming – met inbegrip van toegang tot de rechter, door onafhankelijke en onpartijdige gerechten, ook ten aanzien van de grondrechten –, van de scheiding der machten, en van non-discriminatie en gelijkheid voor de wet.

Gezien het belang ervan zijn er verschillende Europese instrumenten om dit beginsel te handhaven.

De door de Europese Commissie ingestelde jaarlijkse rechtsstaatcyclus is een instrument om de dialoog en het gezamenlijk bewustzijn van rechtsstatelijke kwesties te verdiepen en is een preventief instrument en een instrument ter bevordering van de vaststelling van maatregelen om onze instellingen en het vertrouwen van onze burgers daarin te versterken. De sinds 2020 aangenomen verslagen over de rechtsstaat maken gebruik van verschillende bronnen, waaronder het EU-scorebord voor justitie¹. Voor de jaarlijkse dialoog van de Raad over de rechtsstaat wordt gebruik gemaakt van het verslag van de Commissie. Naast de besprekingen in de Raad Algemene Zaken voert de Raad Justitie en Binnenlandse Zaken sinds 2020 verdere en meer diepgaande besprekingen over de rechtsstaatgerelateerde vraagstukken die onder zijn bevoegdheid vallen.

¹ 10407/23 – EU-scorebord voor justitie 2023 - Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, de Europese Centrale Bank, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's (COM(2023) 309 final).

Volgens het EU-scorebord voor justitie 2023 zijn doeltreffende rechtsstelsels cruciaal voor de toepassing en handhaving van het EU-recht en voor het handhaven van de rechtsstaat en de fundamentele EU-waarden die de lidstaten gemeen hebben. Bij de toepassing van het EU-recht treden nationale rechterlijke instanties op als EU-instanties. In het EU-scorebord voor justitie wordt jaarlijks een overzicht opgenomen van indicatoren die gericht zijn op drie essentiële parameters voor een doeltreffend rechtsstelsel: i) efficiëntie; ii) kwaliteit; iii) onafhankelijkheid.

II.

Goed functionerende rechtsstelsels zijn cruciaal voor de toepassing en handhaving van het EU-recht en de bescherming van de rechtsstaat. Een efficiënt rechtsstelsel neemt zijn beslissingen zonder onnodig uitstel. Buitensporig lange procedures en aanzienlijke achterstanden ondermijnen het vertrouwen van burgers en bedrijven in de nationale rechtsstelsels.

Daarom wordt het economische perspectief van de rechtsstelsels van het grootste belang. Met name een rechtsstelsel dat niet voldoende garanties biedt of niet voldoende voortvarend werkt wanneer een van de partijen zich benadeeld voelt, zal een ontmoedigend effect hebben op bedrijfsinvesteringen en, bij uitbreiding, op de groei van de productiviteit en de productie van de economie als geheel. Doeltreffende rechtsstelsels zijn essentieel voor het wederzijds vertrouwen en voor het verbeteren van het investeringsklimaat en de duurzaamheid van langdurige groei. In de jaarlijkse duurzamegroei-analyse voor 2023², waarin de beleidsprioriteiten op het gebied van economie en werkgelegenheid voor de EU worden uiteengezet, wordt het verband bevestigd tussen efficiënte rechtsstelsels en het ondernemingsklimaat in de lidstaten, en een economie die werkt voor de mensen. Goed functionerende en volledig onafhankelijke rechtsstelsels kunnen een positieve impact hebben op investeringen en zijn cruciaal voor de bescherming ervan. In die zin dragen ze ook bij aan de productiviteit en het concurrentievermogen.

² Doc. 15184/22.

Net als in eerdere exercities bevat het verslag over de rechtsstaat 2023 een verdere analyse van de onafhankelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van de rechtsstelsels in alle lidstaten, waarbij wordt benadrukt dat goed functionerende en volledig onafhankelijke rechtsstelsels cruciaal zijn om ervoor te zorgen dat justitie ten dienste staat van burgers en bedrijven. De efficiëntie en kwaliteit van rechtsstelsels hangen af van parameters zoals de werkbelasting³, de geschatte duur van de procedures⁴, het afhandelingspercentage⁵, het aantal aanhangige zaken⁶, de duur van de procedures, de toegankelijkheid van justitie⁷ en het gebruik van digitale instrumenten⁸ en beoordelingsinstrumenten⁹, alsook de financiële en personele middelen waarover zij beschikken¹⁰, met name of zij over voldoende middelen beschikken en of het personeel gekwalificeerd, opgeleid en naar behoren betaald is. Het kan voor de lidstaten een uitdaging zijn om op een evenwichtige manier aan al deze parameters te voldoen, maar uit het EU-scorebord voor justitie 2023 blijkt dat de rechtsstelsels van de EU in een grote meerderheid van de lidstaten steeds doeltreffender worden¹¹.

De financiële middelen die de nationale rechtsstelsels toegewezen krijgen, vertalen zich rechtstreeks in de duur van gerechtelijke procedures, en veel lidstaten hebben hiervoor in hun herstel- en veerkrachtplannen dan ook extra middelen uitgetrokken. De lidstaten hebben ook verschillende initiatieven uitgevoerd om de digitalisering te verbeteren, wat voor verschillende lidstaten een prioriteit is geweest. Er zijn ook innovatieve maatregelen genomen die het aanbieden van opleidingen voor beoefenaars van juridische beroepen vereisen.

Voorts zijn toereikende personele middelen van essentieel belang, niet alleen om te garanderen dat rechterlijke beslissingen zonder uitstel worden genomen, maar ook om de aantrekkelijkheid van juridische beroepen en de beschikbaarheid van gekwalificeerde, opgeleide en naar behoren bezoldigde beroepsbeoefenaren te waarborgen. De middelen die aan de rechtsstelsels worden toegewezen, moeten recht doen aan het belang van de hun toevertrouwde taken en verantwoordelijkheden, waarvan de rechtsbedeling de relevantste is.

³ EU-scorebord voor justitie 2023, figuren 2 t.e.m. 4.

⁴ EU-scorebord voor justitie 2023, figuren 5 t.e.m. 9.

⁵ EU-scorebord voor justitie 2023, figuren 10 t.e.m. 12.

⁶ EU-scorebord voor justitie 2023, figuren 13 t.e.m. 15.

⁷ EU-scorebord voor justitie 2023, figuren 24 t.e.m. 31.

⁸ EU-scorebord voor justitie 2023, figuren 40 t.e.m. 48.

⁹ EU-scorebord voor justitie 2023, figuur 39.

¹⁰ EU-scorebord voor justitie 2023, figuren 32 t.e.m. 38.

¹¹ EU-scorebord voor justitie 2023, blz. iii.

Tot slot hebben veel lidstaten verdere stappen gezet om de toepassing van informatie- en communicatietechnologieën (ICT) binnen de rechtsstelsels te verbeteren, aangezien digitalisering deze systemen toegankelijker, efficiënter en veerkrachtiger maakt en de rechtsstelsels van de lidstaten sterker maakt. Digitalisering is cruciaal om rechtsstelsels doeltreffender en de toegang tot de rechter makkelijker te maken. Deze zal de lidstaten helpen de huidige en toekomstige uitdagingen waarmee de nationale rechtsstelsels worden geconfronteerd, het hoofd te bieden. Het gebruik van innovatieve technologieën zoals artificiële intelligentie en robotisering levert tijdwinst op en maakt het mogelijk om repetitieve taken over te laten aan machines. In dit verband zijn het dichten van de digitale kloof en het gebruik van artificiële intelligentie twee van de uitdagingen die de lidstaten waarschijnlijk op korte termijn zullen moeten aanpakken.

Om de discussie aan te moedigen, wordt de ministers verzocht de volgende punten te bespreken:

- Kunt u goede praktijken noemen die in uw lidstaat zijn ingevoerd om de efficiëntie en kwaliteit van het rechtsstelsel te verbeteren, rekening houdend met nieuwe uitdagingen waarmee rechtsstelsels worden geconfronteerd, zoals het gebruik van artificiële intelligentie en het gebruik van videoconferenties?
- Hoe zou de EU de lidstaten verder kunnen ondersteunen bij het verbeteren van de efficiëntie en kwaliteit van de nationale rechtsstelsels?